

Xarxa RESTAURO. Projecte d'una plataforma per a la comunicació en l'àmbit de la Conservació-Restauració a Catalunya

Aleix Barberà Giné

aleixbg@gmail.com

Introducció

La restauració és una disciplina que moltes vegades es caracteritza per saber incorporar noves tècniques i solucions basades en les innovacions que es produeixen en altres sectors més o menys afins, des de la medicina, fins a les ciències experimentals, la informàtica o l'enginyeria, entre tantes d'altres.

Aquesta capacitat desacomplexada de treballar de manera interdisciplinària amb altres professionals sol ser pal de paller de l'ideari de la restauració, contribuint en gran mesura al seu creixement i a la recerca de noves tècniques i solucions.

Tot i això, potser la comunicació i difusió de les intervencions de restauració sigui un dels àmbits en els quals tinguem més camp per recórrer, per tal d'aconseguir obrir la restauració i els seus coneixements al públic general. Un treball costós que s'ha d'abordar transversalment però que ens pot oferir la complicitat i el recolzament social que requereix una professió que treballa amb el patrimoni col·lectiu. Ja que com a custodis de l'art, potser també tinguem un deure envers el retorn d'aquest a la societat.

Amb aquest projecte s'analitza aquesta situació específica i es pretén oferir una proposta de plataforma on-line per difondre i promoure les intervencions de restauració en tot l'àmbit català, s'engon el context i les oportunitats actuals.

D'aquesta manera, la xarxa RESTAURO busca promoure l'accés i la difusió de les intervencions de conservació i restauració que es realitzen sobre el patrimoni moble català per tal d'aprofundir en la vivència i el coneixement del mateix per part del públic general.

No satisfà donar una imatge estàtica i finalitzada del patrimoni, sinó que es vol que el ciutadà pugui conèixer la importància de les tasques de restauració i conservació en l'apreciació dels monuments o obres d'art i la seva imatge actual.

Metodologia

El projecte respon a una metodologia de treball molt concreta emprada en la gestió cultural, que busca donar respostes a problemes, amenaces i mancances concretes. Tot situant-nos en el subsector del patrimoni, es planteja una finalitat a desenvolupar, una aspiració inicial: la promoció i difusió de les intervencions de conservació i restauració que es duen a terme en el territori català.

A partir d'aquí, s'estudia el context i la dinàmica sectorial per analitzar els punts calents, les oportunitats i les debilitats per, a través d'un anàlisi DAFO, determinar quina serà la línia de projecte més adient a la finalitat apuntada. És important remarcar, doncs, que l'elecció del projecte d'aquesta plataforma sorgeix després de l'anàlisi de diferents aspectes (consum cultural de la població, inversió en cultura, professionals del subsector, destinataris, agents, antecedents, etc.), com una resposta efectiva per a la finalitat plantejada, per tal d'identificar a priori les mancances del subsector i oferir una resposta coherent i vàlida.

A l'hora d'estudiar la dinàmica territorial i sectorial es constata que degut a la dificultat de generar investigacions pròpies (de caràcter estadístic quantitatiu i qualitatiu i amb una orientació transversal) per raons òbvies de temps i d'infraestructura requerida, s'han consultat aquelles dades disponibles a través d'institucions públiques (Institut d'Estadística de Catalunya, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, Eurostat, etc.).

Si bé darrerament la sociologia de la cultura ha fornit de moltes dades estadístiques i estudis sobre el sector, tant a nivell nacional com internacional, cal dir que de manera específica en la conservació-restauració, pràcticament són inexistents. A més a més, de les dades disponibles es compta amb una periodicitat poc consolidada de manera que és difícil observar dinàmiques, canvis de tendències o d'altres estats.

Discussió/Conclusions

L'anàlisi del context sectorial en l'àmbit territorial català ha abordat transversalment diversos àmbits, dels quals cal destacar, per la seva importància, el consum cultural, la inversió en restauració i el perfil professional de la restauració, entre altres. De les dades més significatives cal apuntar que s'observa en la població catalana, segons l'*Enquesta de consum i pràctiques culturals*, una tendència en augment a la visita a elements patrimonials, comparant dades del 2001 amb les de 2006. D'aquesta manera, s'ha augmentat, en percentatges totals d'entre 2 i 8 punts, l'accés al patrimoni. Mentre que el 2001, el còmput global de visita a museus era del 39,2%, el 2006 era del 48,4% de la població. Aquesta tendència alcista es manté en visites a exposicions (que passen del 35,4% al 37,7%) i a monuments (del 41,1% al 47,2%). La tendència a l'alça s'observa tant per franges d'edat, com per sexe o nivell d'estudis dels visitants (Taula 1 i 2).

De fet, aquest augment de visitants s'acompanya per un progressiu increment del nombre de museus i col·leccions, com d'activitats organitzades pels museus i institucions (Taula 3), si bé no hi ha una constant ben definida a l'alça i el còmput total fluctua en alguns casos. Al mateix temps, també augmenta constantment el nombre de béns inventariats i catalogats com a BCIN o BCIL dins el

	2001						2006					
	Per grups d'edat				Per sexe		Per grups d'edat				Per sexe	
	15-29	30-44	45-64	+65	Hom.	Don.	15-29	30-44	45-64	+65	Hom.	Don.
Visitar museus	48,2	43,4	34,6	26,0	41,5	37,0	55,8	52,4	47,8	34,2	49,4	47,5
Visitar exposicions	39,4	38,9	34,4	25,7	36,8	34,1	40,1	37,8	39,1	32,5	36,8	38,5
Visitar monuments	46,6	48,0	40,1	24,5	42,7	39,6	50,9	56,1	46,3	30,0	50,1	44,3

Taula 1. Pràctiques culturals per grups d'edat i sexe en percentatge (2001-2006). Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya i el Departament de Cultura.

patrimoni català, obres a les que els serà d'aplicació la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural català, on s'imposa l'imperatiu legal de dur a terme tasques de conservació i restauració.

En comparació amb la resta d'hàbits culturals, però, la visita a museus (48,4%) i exposicions o galeries (37,7%) és una de les pràctiques amb menys adeptes, només per sobre d'anar al teatre

	2001					2006				
	<i>Sense</i>	<i>Primaris</i>	<i>Secundaris</i>	<i>Superiors</i>	<i>Total</i>	<i>Sense</i>	<i>Primaris</i>	<i>Secundaris</i>	<i>Superiors</i>	<i>Total</i>
Visitar museus	14,5	25,2	46,8	65,7	39,2	20,5	35,2	52,4	72,7	48,4
Visitar exposicions	12,7	24,9	40,5	58,1	35,4	14,7	27,5	40,6	56,8	37,7
Visitar monuments	16,4	28,5	47,7	66,4	41,1	21,3	36,1	51,4	66,8	47,2

Taula 2. Pràctiques culturals per nivell d'estudis (2001-2006). Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya i el Departament de Cultura.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Museus i col·leccions	457	473	467	492	517	534	552
Visitants als museus i col·leccions	18.443.634	20.673.610	23.089.593	22.651.650	21.820.018	22.084.673	23.163.548
Activitats organitzades pels museus	2.464	2.129	2.375	2.490	2.553	2.684	2.637
Assistents a les activitats	2.167.166	1.851.673	2.108.174	1.781.082	1.294.428	1.458.215	1.401.179

Taula 3. Museus i Col·leccions a Catalunya (2005-2009). Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya i el Departament de Cultura.

(40,3%) , encapçalant el rànquing la lectura (83,9%) i anar al cinema (68,5%), de manera que hi ha molt camp per recórrer. A més a més, en bona part del consum cultural hi ha notables diferències, superiors a 30 punts percentuals, segons nivell d'estudis i situació econòmica (Taula 4) excepte en els mitjans de comunicació de masses, entre els que hi destaca internet i on s'observa un clar consens. El 2011, segons dades de l'Idescat i l'Eurostat, en el 71% de les llars hi havia connexió a internet, una xifra que coincideix amb el percentatge d'accés a la resta de la Unió Europea i que es troba lleugerament per sobre del conjunt de l'estat espanyol (amb el 64%).

Per altra banda, cal apuntar que l'estat espanyol té un model de gestió intervencionista en cultura, en especial en el sector del patrimoni. D'aquesta manera s'erigeix com el principal agent al qual se li reconeix legalment la custòdia, salvaguarda i difusió. Comptant amb una estructura tant gran de recolzament com ho és l'estat, el patrimoni podria suposar una gran oportunitat de desenvolupament, no només cultural, sinó també econòmic. Però per assolir aquesta fita cal una gestió eficaç, estratègies de desenvolupament a mig i llarg termini i una inversió pública important per a la seva execució. El capital humà ja el tenim, les línies estratègiques estan recollides al Departament de Cultura, així que un dels obstacles passa per la reducció constant del finançament a nivells irrisoris.

Segons informava Cultura21 el 2011 el pressupost previst per al Departament de Cultura passava dels 334,4 milions d'euros del 2010 als 282,3 milions aquell any i el vigent 2014 ha sigut de tan

	Lectura	Visita Biblioteques	Visita Museus	Visita exposicions i Galeries	Anar a concert	Anar al cinema	Anar al teatre
Sense estudis	37,7	18,4	20,5	14,7	18,7	25,9	18,4
Estudis primaris	60,4	33,5	35,2	27,5	35,5	55,8	30,5
Estudis secundaris	83,1	49,9	52,4	40,6	55,0	79,8	43,3
Estudis superiors	92,7	60,2	72,7	56,8	66,9	83,8	58,8
Total	83,9	44,0	48,4	37,7	48,2	68,5	40,3

Taula 4. Pràctiques de consum cultural dels residents a Catalunya majors de 15 anys els darrers 12 mesos (2006). Font: Pla Estratègic de la cultura a Catalunya 2011-2021 —dreta—.

sols 225,7 milions. La xifra suposava una retallada del 15,6%, 5,1 punts per sobre de la mitjana de reducció de tots els departaments, situada en el 10,5%. Dels pressupostos, 6,3 milions d'euros eren per equipaments culturals; 69,6 milions per a la protecció i la conservació del patrimoni cultural; i 163 milions per al suport a la creació, producció, promoció i difusió cultural.

Tot i això, malgrat un descens continuat de les partides pressupostàries públiques en els darrers anys, el sector de la cultura suposa una participació importantíssima dins dels desenvolupament econòmic català, arribant a significar el 3,6% del VAB, el 4,4% dels ocupats totals i el 6,9% de les empreses l'any 2008. No deixa de ser aquest un reflex de la capacitat de la cultura i el patrimoni per estimular en concret l'economia, no ja d'una manera directa en el propi sector, sinó també en el benefici d'activitats relacionades al seu entorn: turisme, hostaleria, publicacions, internet, transport, botigues de records, etc. Una mínima inversió en cultura té una rentabilització molt elevada.

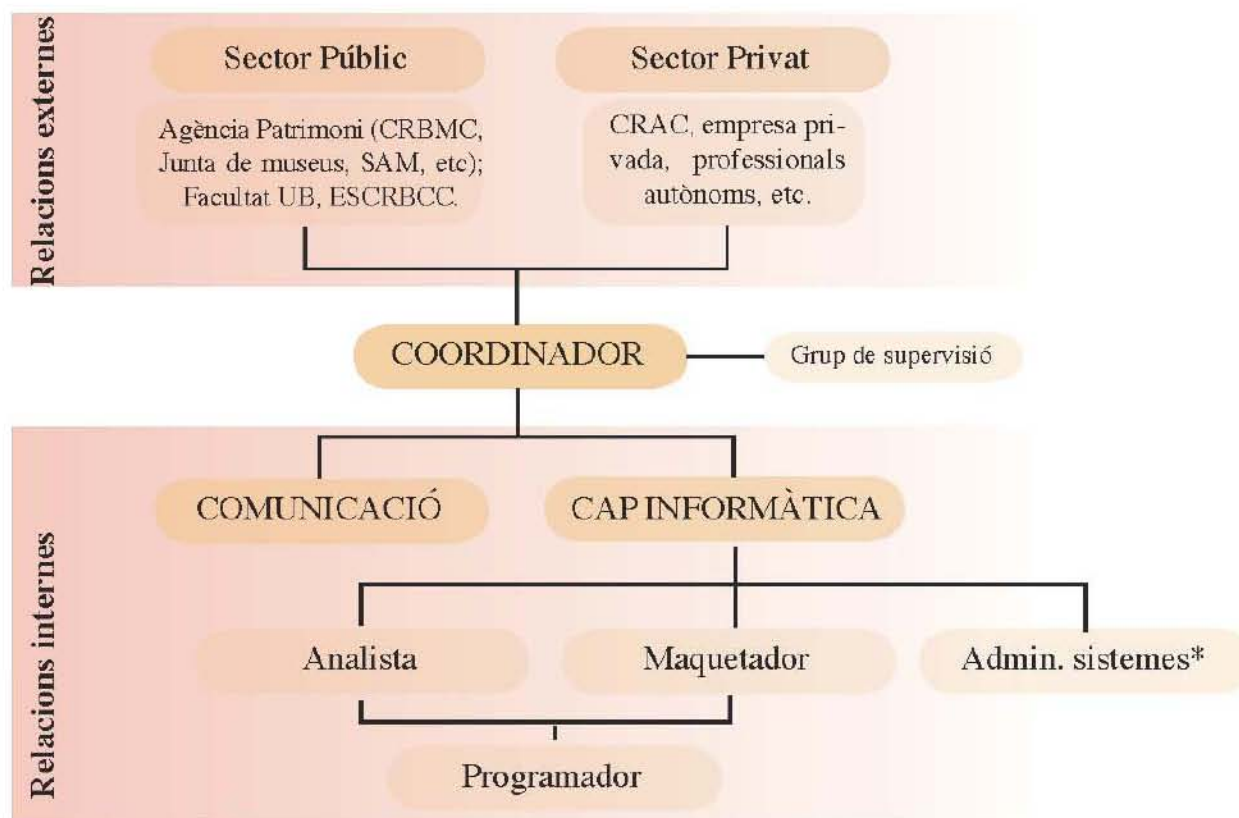
En aquest sector, però, els conservadors-restauradors no comptem amb el reconeixement d'un col·legi professional, fet que suposa una dificultat important en el control dels professionals en l'exercici d'una tasca molt especialitzada i complexa, així com en la regulació de la professió o en la comptabilització del nombre de titulats en actiu; però sobretot en el reconeixement social.

En aquest context sectorial és on s'insereix el projecte que es presenta. La Xarxa RESTAURO sorgeix com una resposta a molts dels punts que suposen una amenaça dins del sector en el context actual, per tal d'oferir vies de desenvolupament i oportunitats a la restauració del patrimoni. A més a més, segueix les pautes i línies estratègiques presentades en el Pla Estratègic de la Cultura a Catalunya 2011-2021 i compta amb antecedents directes que en recolzen la viabilitat i interès, obrint nous fronts de treball.

En primer lloc, definir que l'àmbit d'actuació sigui el d'una plataforma a internet és una aposta clara per a les TIC i la difusió de la restauració cap al futur, cap als joves, on l'índex d'ús de la gran xarxa frega percentatges inigualables per altres mitjans de comunicació. A més a més, aquesta estratègia permet, al mateix temps que reduir costos d'implementació dins del context econòmic actual, oferir un accés universal des de qualsevol lloc a qualsevol hora a tots els continguts de la pàgina.

Per altra banda, la definició d'aquesta plataforma es realitza pensant en aportar beneficis a una doble vessant: tant per als professionals de la restauració i les institucions públiques, com per al públic en general interessat en el patrimoni. Aquesta ambivalència suposa connectar el món de la restauració amb el públic visitant, al qual habitualment se'l presenten obres d'art acabades i atemporals, en les quals no s'expliquen els efectes de la restauració al llarg de la història.

El resultat seria la creació d'una plataforma on-line on es poguessin visualitzar en temps real, sobre un mapa de Catalunya, les restauracions que s'estan realitzant o aquelles que ja han finalitzat,

Taula 5. Proposta d'esquema organitzatiu.

permetent al públic conèixer qui ha executat les obres, en què han consistit, quant temps han durat, quins criteris s'han seguit, quins materials s'han emprat o amb quin pressupost es comptava, entre altres; tot il·lustrat amb imatges que recolzarien les explicacions. La habilitació de cerques avançades en diversos camps, la implementació d'interaccions 2.0, l'enllaç a les xarxes socials, la capacitat d'extreure estadístiques del sector i la publicació de totes les dades recollides serien característiques imprescindibles per convertir-la en una plataforma útil, tant per al sector de la restauració com per al públic interessat, executada per un equip de treball que intentaria de crear sinergies amb públic i professionals (Taula 5).

Agraïments

Aquesta proposta va ser presentada com a Treball Final del Màster de Direcció de Projectes de Conservació-Restauració (Facultat de Belles Arts, Universitat de Barcelona, curs 2012-2013). Voldria agrair el suport i la col·laboració rebuda per totes les persones i institucions que m'han ajudat a tirar endavant aquesta idea, en especial al Manel Jové, al Dr. Manuel Iglesias Campos i la Dra. Gema Campo Francés.

Bibliografia

- Brun González, J. (2011). Tècniques de la gestió cultural. Universitat Oberta de Catalunya, Universitat de Girona i Universitat de les Illes Balears. PID_00147852.
- Generalitat de Catalunya (2009). Compte satèl·lit de la cultura a Catalunya 2005 [en línia]. Institut d'Estadística de Catalunya [Consulta: 10 de juny 2013].
- Generalitat de Catalunya (2012). Estadístiques culturals de Catalunya. Actualització 2012 [en línia]. Entitat autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. [Consulta: 10 de juny 2013].

- Generalitat de Catalunya (2012). Memòria del Departament de Cultura 2011 [en línia]. Entitat autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. [Consulta: 10 de juny 2013].
- Generalitat de Catalunya (2011). Pla estratègic de cultura de Catalunya 2011-2021 [en línia]. Departament de Cultura. [Consulta: 10 de juny 2013].
- Generalitat de Catalunya (2008). Xifres culturals de Catalunya. [en línia] Entitat autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. [Consulta: 10 de juny 2013].
- Rosselló Cerezuela, D. (2011). Diseño y evaluación de proyectos culturales. Barcelona: Ariel.
- Ribas Bruguera, M. (2010). Públic en els museus. L'estudi de públic i l'avaluació com a eines de gestió. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.
- Teixeira, C. (2011). El concepte de cultura en la política cultural. Universitat Oberta de Catalunya, Universitat de Girona i Universitat de les Illes Balears. PID_00147817.
- UNESCO (2009). Marco de estadísticas culturales de la UNESCO [en línia]. Conferencia General de la UNESCO, 35ª sessió. París. [Consulta: 10 de juny 2013].
- Martinell Sempere, A. & Teixeira, C. (2011). Polítiques culturals: concepte, configuració i tendències. Universitat Oberta de Catalunya, Universitat de Girona i Universitat de les Illes Balears. PID_00147815.